

Motion till riksdagen

1989/90:So296

av Olof Johansson m.fl. (c)

Åtgärder för handikappade

Inledning

Allt kan ske så snabbt. På ett ögonblick kan en människas liv helt förändras. Från att ha varit en helt frisk människa är kroppens funktioner plötsligt begränsade. Många människor har också alltsedan födelsen varit handikappade i olika avseenden. Vägen till ett dragligare liv är ofta lång och mödosam.

För att en återanpassning skall kunna ske krävs en rad samhälleliga insatser. Insatserna måste baseras på tesen om alla människors rätt att leva i en social gemenskap under så likvärdiga förhållanden som möjligt. Summan av insatserna bör leda till en större valfrihet för den handikappade.

Handikappade lever inte idag på samma villkor som andra medborgare. Detta kommer bli ett uttryck i sämre möjligheter att få:

- handikappanpassade bostäder
- arbete
- delta i utbildning och fritidsaktiviteter
- utnyttja olika kommunikationsmedel.

Centerpartiet kräver i denna motion att en offensiv samhällelig satsning görs på handikappområdet.

Samhällsstruktur

Koncentrationen av samhälleliga funktioner i kombination med storskaligheten har lett till att sambandet mellan boende, arbete och service har brutits och medfört ökad segregation och isolering.

Detta drabbar särskilt de människor som av olika skäl är beroende av att dagligen leva och vistas i omedelbar närhet till sin bostad; barn, handikappade och äldre.

I Handlingsprogram i handikappfrågor (SOU 1982:46) uttalas att både bostäder och andra miljöer samt utemiljön måste göras tillgängliga och användbara för personer med funktionsnedsättningar. Inte minst de allergiska personernas situation måste uppmärksammas.

Sedan handlingsprogrammets tillkomst har vi fått en ny plan- och bygglag (PBL) och nya byggnadsregler som innebär att ambitionen vad gäller handikappanpassning i hög grad bestäms av kommunerna. Genom inte minst de

handikappades egen erfarenhet finns mycket kunskap om hur man genom olika byggnadslösningar kan lindra handikappet hos personer med olika funktionsnedsättningar.

Nyuppförda byggnader och anläggningar visar dock prov på att denna kunskap inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning. En handikappvänlig planering fordras liksom kunskap om olika handikappades behov. Samhällsplanerarna behöver en bättre utbildning i dessa frågor. Det bör vidare slås fast att handikapporganisationerna skall vara remissinstanser i frågor som rör deras medlemmars situation. Dessutom måste socialtjänsten i högre utsträckning medverka vid planeringen för de handikappade. Vad här anförts om de handikappades möjligheter att påverka samhällsplaneringen bör ges regeringen till känna.

Boendet

Samhällets strävan måste vara att göra boendet så lite segregerat som möjligt. Delaktighet innebär inte endast att få en handikappanpassad lägenhet, utan även att det ges möjlighet att komma in i offentliga lokaler och påverka deras utformning.

Att få välja bostadsort och boendemiljö är viktiga inslag i den valfrihet som måste gälla alla människor i samhället. Handikappade måste i möjligaste mån kunna få bo i egen bostad. Bostaden kräver en anpassning till den enskildes speciella behov. Olika stödinsatser för att underlätta det egna boendet måste därvid tillgodoses.

Planeringen av bostadsområdena är viktig och måste planeras så att alla, inte minst handikappade människor, får utrymme för sina aktiviteter.

Möjligheterna att kunna påverka boendemiljö, servicegrad och när och av vem kommunens service skall ges är idag begränsade för många med hjälpbehov. Det är viktigt att varsamt och i samråd med brukaren finna på de bästa lösningarna på dessa problem. Vad som anförts om handikappades medbestämmande vad gäller boendet bör ges regeringens till känna.

Bostadsanpassningsbidraget – det bidrag som utgår till ombyggnad och anpassning av bostaden till personer med funktionshinder – måste finnas kvar. I vissa kommuner har förslag funnits om att inte bevilja bidrag till bostadsanpassning. Det är därför viktigt att staten inte i alltför hög grad överlastar dessa kostnader på kommunerna.

Nya boendeformer måste skapas. Verksamhet liknande den som bedrivs i independent-living-rörelsen (t ex STIL) och i andra sådana projekt bör utvecklas, där hyresgästerna kan påverka utformningen av den hjälp som önskas. Vad här anförts om behovet av utveckling av nya boendeformer för handikappade bör ges regeringen till känna.

Majoriteten av hus byggda före 1920 saknar hiss. Det bidrag till utbyggnad av hissar som finns har stimulerat utbyggnaden av hissar. Bidraget bör därför finnas kvar, men i en form som är anpassad till PBL. I denna lag finns endast krav på att förberedelse för hiss eller lyftanordning skall finnas i tvåvåningshus. Ett särskilt hissbidrag bör därför utgå till hus vilka inte är aktuella för en ombyggnad och där man inte kan ställa krav på hiss enligt PBL. Vad här anförts om bidrag till hissar bör ges regeringen till känna.

I den bostadspolitiska motionen har centern krävt att hissbidraget skall behållas. 50 milj. kr. har anslagits för detta ändamål.

Statsbidrag bör även utgå för handikappanpassning av allmänna lokaler samt föreningslokaler till pensionärs- och handikapporganisationer. Vad här anförts om statsbidrag bör ges regeringen till känna.

Utbildning

De individuella behoven måste sättas i centrum vid planering av utbildning för handikappade. I grund- och gymnasieskolan behövs ökade stödinsatser. Det är viktigt att skolöverstyrelsen fyller sin roll som tillsynsmyndighet i detta sammanhang och ser till att kommunerna lever upp till sin skyldighet härvidlag.

Utbildningen av sju-konsulenter behöver bli mer inriktad på handikappades behov. Lärare och cirkelledare måste tillägna sig kunskap om de handikappades situation. Nya metoder för undervisning och bättre utformade läromedel/studiematerial krävs för att passa de handikappades behov. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

Möjligheter till fortbildning inom studieförbund, folkhögskolor och komvux är viktig och verksamheten behöver utvecklas så att den bättre tillgodoser alla gruppers krav. Vad här anförts om fortbildning bör ges regeringen till känna.

Även i framtiden kommer behov att föreligga av särskolor för barn/ungdomar med särskilda svåra funktionshinder. Det är viktigt att dessa skolor får det ekonomiska stöd som krävs för att erbjuda en så kvalitativt god utbildning som möjligt. Grundprincipen bör dock vara att förlägga handikappade barns skolgång till hemorten. Specialskolorna behöver utvecklas till resurscentra med utåtriktad verksamhet. Vad här anförts om utveckling till resurscentra bör ges regeringen till känna.

En synnerligen eftersatt verksamhet är gymnasieutbildningen för svårt rörelsehindrade ungdomar. Centerpartiet har hårt drivit kravet på ett statligt kostnadsansvar i det sammanhanget. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

Fritid och kultur

Tillgängligheten till olika fritids- och kulturaktiviteter är betydelsefullt för att ge handikappade en god livskvalitet.

Det allmänna fritidsutbudet bör utformas så att alla människor kan ta del av det. En ökad samhällelig satsning behöver göras på fritids- och kulturområdet för handikappade. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

En inventering av befintliga lokaler och anläggningar bör göras i varje kommun. Inventeringen bör ligga till grund för upprättande av en plan som tar sikte på i vilken takt lokalerna skall handikappanpassas. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

Turistanläggningar är ofta dåligt anpassade för handikappade. De måste ses över för att bättre motsvara kraven på tillgänglighet.

För handikappade innebär idrotten en fantastisk möjlighet till både fysisk och psykisk rehabilitering. Idrotten ger självförtroende och självrespekt.

Handikappidrotten är idag en erkänd och respekterad del av den svenska idrottsrörelsen. Rätt till färdtjänst/riksfärdtjänst bör utökas när det gäller deltagande i idrotts- och fritidsaktiviteter.

Idrottsgymnasium för utvecklingsstörda och andra handikappade bör vara möjligt att starta på olika håll i landet. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

En ökad satsning på textade TV-program, kassetter och tillgång till dagstidningar för synskadade behöver ske. Hörselskada är ett kommunikationshandikapp. Kommunikationen är en förutsättning för ett aktivt deltagande i samhällsarbete och kulturliv. Det krävs bl.a. att offentliga samlingslokaler i betydligt större utsträckning förses med utrustning för hörselskadade. Gravyt hörselskadade och döva bör vidare ha rätt till samhällsfinansierad tolk för att kunna delta i samhällets olika kulturaktiviteter.

Studiecirkelverksamhet nyttjas i allt för liten utsträckning av handikappade. Tillgängligheten och statsbidragssystemet kan vara bidragande skäl till detta.

Arbete

Många människor med olika funktionshandikapp slås idag ut från arbetsmarknaden. Trots stödåtgärder för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden är vissa handikappgrupper missgynnade. Övergången från skola till arbetsliv måste underlättas.

Det är ofta inte fråga om några oöverstigliga hinder som måste övervinnas för att en handikappad skall kunna fungera i ett arbete. Den största svårigheten är ofta att komma in i arbetslivet.

Förtidspensionering får inte vara ett alternativ till rehabilitering. Förtidspension får enligt vår mening inte beviljas förrän försök till rehabilitering har genomförts och utvärderats. Alla unga handikappade och de som nyligen blivit handikappade skall ges alternativ försörjning till förtidspension så länge de deltar i rehabilitering. Ersättningen som skall utgå får inte understiga pensionen.

Det bör övervägas om inte delar av Samhalls verksamhet bör göras mer tillgänglig för personer med svårare handikapp.

Anpassad utbildning och anpassning av arbetsplatsen är avgörande för möjligheterna att ge den handikappade sysselsättning. Arbetsgivarna måste ta ett betydligt större ansvar för arbetsmiljön och lägga ner mer resurser på att förbättra den.

Utvecklingen inom datatekniken innebär stora möjligheter för handikappade att i allt större utsträckning delta i arbetslivet. Det är därför viktigt att datatekniken även fortsättningsvis används på ett för den handikappade utvecklande sätt i arbetslivet.

I forskningsrapporten "Social revision av ett ämbetsverk" från 1989 konstateras att den ständiga bristen på arbetsvägledare försämrar servicen för handikappade. Det finns inte personal för dem som verkligen behöver stöd. Rapporten visar på behovet av ökat anslag för personal i den offentliga sektorn. Vi utvecklar i en särskild motion de handikappades möjligheter till arbete och sysselsättning. Vad här anförts om handikappades tillgång till arbetsmarknaden bör ges regeringen till känna.

Att kunna förflytta sig mellan olika platser kräver goda kommunikationer. Många handikappade är direkt beroende av särskilda insatser för att klara arbets- och andra resor. Färdtjänst, servicelinjer och bilstöd är nödvändiga komplement till de allmänna färdmedlen.

Många kollektiva färdmedel är alltjämnt utformade så att de utestänger handikappade från möjligheter att bruka dem. Svårigheter finns både vad gäller att komma av och på färdmedlen samt att komma till färdmedlen. Lagen om handikappanpassad kollektivtrafik antogs 1979. Av den framgår att den som har tillsyn över kollektivtrafiken och den som utövar sådan trafik skall se till att trafiken anpassas med hänsyn till handikappade. Transportrådet har fått i uppdrag att initiera, planera och följa upp dessa krav. Vi kan dock konstatera att rådets föreskrifter inte mer än marginellt påverkar tillgängligheten. Som exempel kan nämnas att de mer anpassade personvagnarna på SJ inte ger möjligheter för rullstolsbundna att själva kunna nyttja tåg. Rådet har vidare föreskrivit att bussarna skall *förberedas* för lyftplatta. Arbetet måste bedrivas med skyndsamhet.

Inom kollektivtrafiken finns en mängd förbättringar som behöver vidtas. Hissar behöver byggas i tunnelbanor, spärrarna till stationerna måste göras rullstolstillgängliga mm.

Vi anser att handikappades kostnader för resor inte får överstiga andra gruppers. Merkostnaderna bör betalas av samhället. Detta gäller alla transportmedel. Vad här anförts om förbättringar av kommunikationerna bör ges regeringen till känna.

De nya reglerna om bilstöd trädde i kraft den 1 oktober 1988. Enligt dessa regler skall det föreligga väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationer för att komma i åtnjutande av bilstöd. Det nya bilstödet innebär förbättringar för de handikappade men reglerna är ännu inte tillfyllest. Stödet bör enligt vår mening utvidgas till att omfatta alla upp till 65 års ålder som har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationsmedel. Vad som här anförts om bilstödet utvidgning upp till 65 år bör ges regeringen till känna.

Rehabilitering och vård

Frågan om hjälpmedelsförsörjningen är så central att den kräver en bättre organisationsform för att fungera tillfredsställande. Det finns idag en uppenbar risk att frågan om hjälpmedel helt integreras i sjukvården. I och med detta försvinner helhetsynen på individen. Äldreberedningen har alltför knapphändigt behandlat handikappfrågorna. Detta har medfört att några nya idéer inte redovisats beträffande hjälpmedlen. Vi anser att frågorna måste beredas ytterligare utifrån de förutsättningar som gäller för de handikappade. Vad här anförts om ytterligare beredning av huvudmannaskapsfrågan för hjälpmedel bör ges regeringen till känna.

Tillgången till hjälpmedel bidrar i hög grad till att den handikappade kan delta i de olika samhälleliga aktiviteterna. Hjälpmedlen innebär en vinst för såväl den enskilde som för samhället.

Landstingens kostnader för handikapphjälpmedlen har ökat kraftigt på

senare år. Detta beror inte enbart på att hjälpmedlen blivit dyrare utan även på att man idag definierar hjälpmedlen på ett annat sätt än tidigare. Det man för exempelvis 10 år sedan kallade behandlingsåtgärd kallas idag hjälpmedel.

Vi anser att handikapphjälpmedlen bör vara kostnadsfria och att staten skall betala dem. På så sätt skulle man komma till rätta med den ojämlikhet som visat sig råda mellan olika landsting och inom ett och samma landsting. Vad här anförts om behovet av fria hjälpmedel för handikappade bör ges regeringen till känna.

I hälso- och sjukvårdslagens 8 § stadgas att landstingskommunen skall, i planering och utveckling av hälso- och sjukvården, samverka med samhällsorgan, organisationer och enskilda. Paragrafen ger således möjlighet till ett brukarinflytande. Verkligheten visar dock att detta inflytande är begränsat. Rättigheten måste enligt vår mening utvecklas och finna sin form i praktiken. Stora utbildningsinsatser krävs för detta. Vad här anförts om utvecklande av brukarinflytandet bör ges regeringen till känna.

Frågan om sjukresor är under utredning. Vi anser att sjukresor bör få räknas in i högkostnadskyddet för sjukvård och läkemedel.

Centerpartiet anser att det finns anledning att beakta alla handikappgruppers situation. Redan när omsorgslagen antogs framfördes oro för att andra grupper av handikappade skulle kunna eftersättas. Riksdagen uttalade hösten 1989 som sin mening att det finns anledning att se över personkretsen i dessa sammanhang. Vi finner det anmärkningsvärt att något förslag ej ännu lagts fram. Vad här anförts om utvidgning av personkretsen bör ges regeringen till känna.

Handikappade i den psykiatriska vården

Människor med svåra funktionsnedsättningar inom den psykiatriska vården är bland de mest eftersatta inom sjukvården. Det återstår mycket att göra för att förbättra deras boendemiljö, behandling m.m. Erfarenheterna från den psykiatriska vården har samlats i det så kallade Borgholmsdokumentet. Dokumentet visar att många av de som undersökts inte fått sjukgymnastik eller annan förebyggande nödvändig behandling.

De problem som gör sig gällande är i mångt och mycket en utbildningsfråga. Personalen måste få bättre kunskap om dessa personers utsatthet. Etiska frågor uppkommer också; bl.a. i synen på de äldre och svaga med dubbla handikapp. Vad här anförts om förbättringar för de handikappade i den psykiatriska vården bör ges regeringen till känna.

Forskning och utveckling

Forskning, metodutveckling och utbildning inom handikappområdet är av mycket stor vikt för att minska hindren. Ämnesrådets karaktär gör att forskningen griper över många områden; medicinska, tekniska, ekonomiska, juridiska etc. Detta medför risk för splittring som kan göra handikappforskningen ineffektiv.

Av avgörande betydelse är att forskarna håller nära kontakt med enskilda handikappade och deras organisationer liksom med näringslivet. Informa-

tion om forskning och metodutveckling måste därför finnas samlad och lätt-tillgänglig. Vid högskolan i Borlänge pågår forskning i nära samarbete med näringslivet och handikapporganisationerna. Tvärvetenskapliga projekt måste stödjas och resultatet från dessa komma de handikappade till del. Vad här anförts om forskning och utveckling bör ges regeringen till känna.

Mot. 1989/90
So296

Handikapporganisationernas betydelse

De handikappades egna organisationer utför ett betydelsefullt arbete. De initiativ som tagits i dessa grupper har spelat en viktig roll i arbetet med att finna förbättringar för de handikappade. Organisationerna upptäcker och formulerar de problem som finns och pekar samtidigt på möjligheterna till utveckling.

Arbetet kan dock inte utföras med alltför knappa resurser. Handikapporganisationerna behöver ett tillskott på 10 milj. kr. för fortsatt framgångsrikt arbete. Detta bör riksdagen besluta om.

Etik inom handikappområdet

Inte minst inom handikappområdet gör sig etikfrågorna gällande. Vi tänker framför allt på de svåra ställningstaganden som uppkommer vad gäller t.ex. fosterdiagnostik och abort. Det finns all anledning att vara uppmärksam på dessa frågor. Denna urvalsprocess kan i felaktiga händer leda till diskriminering av framför allt de som är svaga och utsatta i samhället. Vi motsätter oss ett sådant urvalssystem. Vad här anförts bör ges regeringen till känna.

EG och socialpolitiken

Inom EG diskuteras nu den sociala dimensionen inom ramen för den inre marknaden. Inför Sveriges förhandlingar med EG är det viktigt att konsekvenserna för svensk socialpolitik ges en mer framskjuten roll än i dag. I den sociala akten som ligger till grund för förhandlingarna i denna del behandlas handikappfrågorna på bara några få rader.

Sett i ett europeiskt perspektiv har Sverige kommit relativt långt när det gäller stödet till människor med handikapp. I Sverige har samhället ett ansvar och de handikappade är inte hänvisade till frivillig- och välgörenhetsorganisationer för att klara sitt dagliga liv. Samhällets ansvar för handikappade får inte uttunnas vid ett närmande till EG.

Ett närmande till EG får inte heller försvaga de insatser som beslutats och delvis genomförts när det gäller handikappanpassad kollektivtrafik.

Inom arbetsmarknadspolitik finns olika stödssystem. Samhall är unikt med sin verksamhet för handikappade. Dessa olika åtgärder måste finnas kvar även efter ett närmande till EG. Detta bör ges regeringen till känna och beaktas vid förhandlingar med EG.

Hemställen

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om handikappades möjligheter att påverka samhällsplaneringen.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappades medbestämmande vad gäller boende.¹⁾

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklande av nya boendeformer för handikappade.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av bidrag för hissar.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till allmänna lokaler.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om anpassning av läromedel/studiematerial och undervisning för handikappade.²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till studieförbundens handikappverksamhet.²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om satsning på resurscentra med utåtriktad verksamhet.²⁾

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gymnasieplatser för rörelsehindrade ungdomar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ökad satsning på fritids- och kulturverksamhet för handikappade,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av inventering av befintliga lokaler och anläggningar för fritids- och kulturverksamheter i kommunerna.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om startandet av idrottsgymnasier för handikappade.²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappades tillgång till arbetsmarknaden.³⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbättringar av kommunikationer.⁴⁾

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bilstödet utvidgning upp till 65 år,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare beredning av huvudmannaskapsfrågan för hjälpmedel.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av fria hjälpmedel för handikappade,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om brukarinflytandet,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvidgning av personkretsen enligt omsorgslagen,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbättringar för de handikappade i den psykiatriska vården.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning och utveckling,

Mot. 1989/90
So296

11. att riksdagen för budgetåret 1990/91 anslår 10 milj. kr. utöver vad som föreslagits i regeringens proposition till handikapporganisationerna,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etik inom handikappområdet,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappfrågornas betydelse i Sveriges förhandlingar med EG.⁵]

Stockholm den 24 januari 1990

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Görel Thurdin (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Karin Söder (c)

Gunnar Björk (c)

Gunilla André (c)

Pär Granstedt (c)

Börje Hörnlund (c)

Karin Israelsson (c)

Agne Hansson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Larz Johansson (c)

¹ 1989/90:Bo232

² 1989/90:Ub309

³ 1989/90:A273

⁴ 1989/90:T926

⁵ 1989/90:U530